

ZAHAR EGOITZAK COVID-19 GARAIA

ETXEA KARTZELA BIHURTU DIETE

Uda aurretik egon ginen zahar etxeetako egoiliarren senideekin. EAEko hiru foru aldundiek egoitzetarako orduan ipinitako neurriak eta oraingoak oso antzekoak dira. Badirudike ez dela ezer aldatu egoiliarren eguneroko hertsian. Bada bai, aldatu da, eta asko. Fisikoki, emozionalki eta kognitiboki abiada bizian ari dira hondatzen, eta senideak ondoan daude sufritzen. Erakunde publikoek esan diete ahulenak babesteko neurriak direla hartutakoak, baina senideak ez daude ados. COVID-19az ez, baina penaz ari dira hiltzen zaharrak. Heriotza mota hori ez zegoen familien kalkuluetan.

ONINTZA IRURETA AZKUNE

Gipuzkoako Senideak elkar-teak Donostiako Intxaurrondo auzoan du egoitza, zahar etxe bat dagoen eraikin berean. Han elkartu gara amak egoitza banatan dituzten Beatriz Pierrugues, Beatriz Martínez eta Madalen Ibañezekin. Babestu Araba senideen elkarteko kide batekin ere aritu gara solasean. Amelia deituko diogu, ez baitu izenik eman nahi izan, azken aldian hedabideetan “gehiegi” atera dela uste baitu. Lau solaskideen irudipenak eta iritziak oso antzekoak dira, nahiz eta haien amak egoitza desberdinetan egon, eta foru aldundiak –zahar egoitzen ardura dutenak– desberdinak izan.

Nahiz eta uste duten pandemia hasieran baliabideak urriegi zirela gaitzari aurre egiteko, orduko neurri zorrotzak ontzat emateko gai dira. Ez dute ulertzen ordea, zergatik foru aldundiek jarraitzen duten uda aurrekoen oso antzeko neurriak, beraien ustez zorrotzegiak, mantentzen. Azalpen bat bururatzeko zaie, eta Ibañezek honela azaldu du lerro batean: “Gipuzkoako Foru Aldundiak izua die COVID-19aren ondoriozko heriotzei”. Pandemiaren lehen hilabeteetan kexa ugari jaso zuten foru aldundiek. Baliabiderik gabe eta neurri egoikiak ez hartzeagatik hamarnaka egoiliar hil zirela egotzi zitzaizen. “Orain helburu bakarra COVID-19 egoitzetan ez sartzea da”, esango du Ameliak.

COVIDAREN IZENEAN.

Egoiliarrak martxotik ia ez dira kanpora atera eta senideak oso gutxitan sartu dira. Elkar ikusteko bide ez hain goxoak izan dituzte aukera bakar: bideo-deiak, kaletik balkoirako elkarriketak, baita hesia tarteko dutela izandako harremanak ere. Argazkia Mutiloako egoitza batean, ekainean, ateratakoa da.

Bai Arabako senideak, bai Gipuzkoako hirurek ‘oreka’ hitza jarri dute mahai gainean. Oreak birusetik babestearen eta hondoratze fisiko, kognitibo eta emozionalaren artean. Eta nola lortzen da erdibidea? Batzuetan, irtenbideak eman behar diren presioa sentitu dute senideek: “Beraiek dira adituak, beraiek diseinatu behar dituzte neurriak. Erantzuna guk eman behar dugu? Gu ez gara profesionalak. Nik esaten dizut nola ari diren sufritzen, eta ezin didazu esan gezurretan ari naizela, bortitzak garela. Sufrimendua hor dago”, dio Pierruguesek. Oreak galdetuta Ameliak erantzun gordina du prest: “Senideok ez gara sartu eta haiek ez dira atera. Erakunde pu-

JACOBIA MANTEROLA / FOKU

blikoek diote babestu nahi dituztela, baina ez dakit nik babesteko modua den, zeren [bigarren olatuan] positibo piloa egon da. Langileak ez dira espiritu huts eta birusa sar daiteke. Badakit nire ama hilko dela eta berdin dit COVID-19aren, iktusaren edo pneumoniaren ondorioz hiltzea, baina ez dut nahi ama penaz hiltzerik”.

HONDORATZE AZKARRA

Bisitak egiteko aukera gutxi duten arren, egoiliarrekin egoten direnean antzema-ten dute fisikoki, emozionalki eta kognitiboki beherantz ari direla egiten. Itxialdi luzeak, bisita urriek, eta etxe barruko jarduera faltak ahuldu ditu, zentzu guz-

tietan. Bi elkarreketako senideek diote haien lekukotzen berri eman beharrik ez daukatela, hilabeteak daramatzatela profesionalek –geriatrek, gerontologoek, psikologoek, Mugarik Gabeko Medikuak erakundeak...– aditzaera ematen halako neurriek zein kalte eragin dakizkiekeen egoiliarrei. Erabiltzaileek senideekin oso harreman gutxi dute eta haien etxe diren egoitzetan jarduerak ia ezerezean geratu dira: paseo gutxiago, etxekideen artean askoz hartu-eman gutxiago, margoketarik ez, bingorik ere ez... Senideek etxe barruko jarduerari garrantzi handia ematen diete, familiakoak ez badira estimulu izango, besterik ezean egoitzan aktibo edukitzea eskatzen dute. Ez

da hala gertatzen ari eta susmoa dute kutsatzeko arriskuaren beldurraz gain, langileak ez direla eginkizun horietara iristen. Birusak bestelako zeregin asko ezarri die langileei eta hain preziatuak ziren ekintzak egitera ez dira heltzen. Ondorioz, orduak eta orduak logelako hormei begira.

Ameliaren amak 95 urte ditu. Urtebete eta zortzi hilabete daramatza egoitzan eta egunero izan du senideren baten bisita, martxoaren 8a arte. Hortik aurrera gertatu dena ez du ulertu, bisita egiten zietenekin haserretu eta telefono deia eskegitzeraino. Buruz ondo dago. Udaberrian, azaldu zioten zergatik ez zuen bisitarik jasotzen eta zergatik ezin

DANI BLANCO

GREBA EGUN BABESTUA. Urriaren 6an ELA eta LAB sindikatuek grebara deitu zuten Gipuzkoako zahar egoitzetan. Pentsiodunen hainbat plataformaren, Gipuzkoako Senideak eta Irauli zaintza elkarten babesak izan zuten. Egoiliarrentzat kalitatezko zaintza eta langileentzat lan-baldintza duinak eskatu zituzten. Egun hartan ELAK pandemiaren eraginez etendako greba berrabiarazi zuen, 243 egun greban egin eta gero. Araban urriaren 7an egin zuten LAB, ELA, CCOO eta UGTk deitutako hiru greba egunetatik lehenengoa.

zen egoitza atera. Alabaina, leihotik, itxialdi betean banaka batzuk ikusten zioten kalean, eta itxialdia arindu zenean askoz jende gehiago. Bera barruan, eta senideak ez ziren ageri. Medikazioa jarri zioten depresioa ez areagotzeko. Senideekin egoitza paseoa ateratzeko aukera izan zuen uztailearen 3tik 19ra. Ordutik geroztik ez. Bisitak ekainaren 3an hasi zituzten. Hala dio Ameliak: “Martxoaren 8an ama bat utzi nuen eta ekainaren 3an beste bat topatu nuen. Ez zen nire ama”. Ondorio emozionala gain, Ameliak segituan antzeman zuen kalte fisikoa. Pandemia aurretik, egoitza atera eta paseotxo bat emateko gai zen ama. Uztailean, irteteko lehen aukeran konturatu ziren neba-arrebak ama ez zela ibiltzeko gai. Hurrengo irteera gurrildun aulkian.

BISITAK TORTURA

Elkarrekin egoteko hain aukera gutxi izanda, pentsatzekoa zatekeen bisiten irrikan izango zirela egoiliarrek eta haien senideak. Bada, solaskideek

ez digute halako irudipenik eman. Beatriz Pierruguesen amak 86 urte ditu eta memoria galtzen hasia da. Bere alabak

Senideek ez dute
ulertzen foru
aldundiek zergatik
jarraitzen duten
uda aurrekoen oso
antzeko neurriak
mantentzen

“bisita hotzak” deitzen dituen horiek ez ditu ulertzen: “Biak musukoarekin gaude, ez du ondo entzuten, ordu erdi baino

ez dugu, oxigenoa dauka alboan, bi metroko distantziara. Ura eskatu eta ezin diogu eman. Urduri jartzen da”. Bolar batez halako bisitei uko egin, egoitza atzealdera joan eta amaren balkoira hizketan aritu dira. Komunikatzeko beste modua bideo-deiak dira. Pierruguesek berak esan zien langileei tripodea utziko zela mugikorrari eusteko, langileak aparailua eskuan zutela egoten baitziren elkarriketa osoan.

Ibañezek astean ordu erdiz ama bisitatzeko aukera du. Beste guztiak bezala, hauek ere, bi mahaiko distantziara eta musukoarekin. Amak ez dio entzuten eta tarteka musukoa albo batera kentzen du amak zerbait entzungo badio: “Laster esaten dit langileak maskara jartzeko”. Bisita bukatzeko minutu batzuk falta direla ohartarazteko piztu-itzali dabilen argia jarri dute. Amak argia tristuraz ikusiko duela pentsa liteke, ez ordea: “Bisita tortura da amarentzat, ondoan beste bisitari bikoteak egoten dira, ez du ezer entzuten, bukatzeko desiratzen egoten da”.

Amelia eta bere amarentzat bisitak ekainaren 3an hasi ziren. Alabaren ustez, bisitok tortura izan ziren orduan. Ama oso haserre zegoen familiarekin, eguneroko bisita egiteari utzi ziotelako martxoaren 8az geroztik. Tortura ziren amarentzat, baita senideentzat ere. Orain, amaren haserre baretuta, bisitak Almeriako kartzela bateko bisitekin alderatzeko joera du Ameliak. Bi mahai handi bien artean eta musukoak: “Sardina saltzailerik onenak baino oihu handiagoak egiten ditut, ez baitit entzuten. Berak ez dauka ezer kontatzeko, ez dute-eta ia ezer egiten egun osoan”. Egunero hamabost minutuko bisita egiteko aukera dute, eta foru aldundiaren araudiak dio beti pertsona bera joatea komeni dela, baina pandemia aurretik batek baino gehiagok bisitatzen bazuen denek izango dutela aukera senidearekin egoteko. Amelia eta familia horrela ari dira, egunero txandaka bisitatzen. Ameliak joan-etorrian autoz bi orduko bidea dauka. Batzuetan Ameliaren alaba eta biak joaten dira, alaba sartzen da, eta ama sarrerako kristalezko ate ondoan gelditzen da bere ama agurtzeko asmotan. Amaren komentarioa bilobari: “Zure ama zergatik ez da sartzen?”, eta bilobaren erantzuna: “Ezin du”. Amamak: “Zein arraroa den hau dena, ez dut ulertzen!”.

Senarra etxera negarrez etorri zenekoa gogoratu du Ameliak. Amaginarreba beste egoitza batean bizi da, hiru urte dira ez dela komunikatzeko gai. Semeak astean bitan ikusten du ama, bi mahaiko tarte dagoela. “Polizia” –elkarrizketatutako lautik hiruk langileei polizia deitzen diete bisita orduetan betetzen duten funtzioagatik– ondoan senidea ez dadin hurbildu egoiliarrengana. Semeak langileari: “Hor egongo zara?”. Eta langileak: “Bai, nire lana da”.

Ameliari beste senide baten pasarte etorri zaio gogora: “Egoiliarren esan omen zion alabari, ‘emaidazu musu bat!’, eta alabak ezin zuela erantzun. Nik ezin dut ulertu eta ama hark nola ulertuko zuen bada!”. Beste senide batek ama astean behin bisitatzeko aukera dauka, 100 urte dauka. Hala esaten omen du alabak: “Ez zaigu bada

guri denbora asko gelditzen!”. Entzuten ez duenak, ikusten ez duenak, komunikatzeko arazoak dituenak musuak, laztanak eta ukitzea behar du, hain zuzen, egiten uzten ez dietena.

UTZIKERIA

Gipuzkoako Senideak elkarteak foru aldundiari eskatu zion senideei uzteko egoiliarren logeletan sartzen, haien arropak eta bestelako objektuak zuzendu ahal izateko. Ez dute baimenik lortu. Bisitetan konturatu dira, xehetasun askoren bidez, erabiltzaileak “utzita” daukatela: galtzerdia zulatuta, hortzordeak edo entzuteko aparailua galduta, betaurrekoak puskatuta, eraztuna galduta, egoitzako beste baten jertsea jantzita, jakaren botia falta... Ibañezek jakin zuen ama lorategira atera zela dutxan erabiltzen duen ilerako sarea jarrita. Buroa joan zitzaiola pentsatu zuen. Amak berak azaldu zion ispiluan begiratu eta tximak baino ez zituela ikusten, eta nahiago zuela dutxarako sarean ile apaindu gabeak bildu. Alabak kanpoko ile-apaindegi batera eramatea lortu zuen.

Ameliak, musukoa kendu zuen une batean ikusi zuen bere amak aurpegian bizarra zuela: “Tontakeriak dira nahi baduzu, baina tontakeria asko. Beste batean azazkalak luzeegiak zituen eta neuk moztu nizkion, nahiz eta halakorik ezin den egin”. Haien senideak utzita egoteko bi arrazoi eman dituzte. Batetik, senideek pandemia aurreko garaian eguneroko txukuntze eta mantentze lan horietan asko laguntzen zuten, eta bestetik, COVID-19 garaian halako lanak egiteko langileak urriegi daude.

Bizi duten egoera latzari irtenbideak emateko egoitzetako, foru aldundietako eta Eusko Jaurlaritzako atekak jotzen ari dira. Haien irizpide, agindu, eta interpretazioen artean galduta sentitzen dira, erantzun egokiak inork ematen ez dizkiela. Bitartean denbora aurrera doa, eta urte luzez bizitzeko aukera izan duenak zer bait urri badu denbora da. Beatriz Pierruguesek gogoeta hauxe egin du: “Bizitzak zer etorkizun eskaintzen dio, ez bada ondokoekin egotea, ukitzea, elkarbanatzea?”. ●

“

Medikuari egunero esaten nion uzteko ama bisitatzen, bazihoala, eta berak ezetz”

AMAIA ÁLVAREZ

AMA HIL BERRI ZAIO

BARAKALDOKO SANITAS EGOITZAN

Amaia Álvarezek bere amaren azken asteak kontatu dizkigu. Bazekien, bai, 96 urteko amak luze ez zuela iraungo, baina ez zuen espero azkenetan zegoela hain gutxi ikusteko aukera izango zuenik. Egoitzako medikuaren irizpidea gailendu zen, ama egonkor zegoenez bisita berezirik ez... halako batean hil zen arte. Álvarezek berak kontatu digu bizitako kalbarioa.

HILZORIAN EZ DAGOENEZ, BISITA BEREZIRIK EZ

“Trailaren 4an hil zen. Abuztuko azken bi asteetan ia itzartu gabe egon zen. Egunero bideo-deiaren bidez ikusten nuen ama, aulkian, guztiz ahulduta. Nik pantaila baten bidez antzematen nuena haiek ez zuten ikusten? Azken astea ohean pasa zuen, ia itzartu gabe. Medikuek ostiralean joaten utzi zidan eta hurrengo astelehenean ere bai [bisitak bost egunetik behin egiteko aukera zuten]. Hurrengo egunetan joaten ez zidaten utzi eta ostegun horretan hil zen.

Bizkaiko Foru Aldundiaren protokoloa eskuetan nuela medikuari esaten nion pertsona bat azkenetan zegoela bisitak egiteko aukera nuela, bere ondoan egotekoa. Azkenetan egoteak ez zuen esan nahi agonian egotea. Egoitzako medikuari egunero esaten nion mesedez uz-

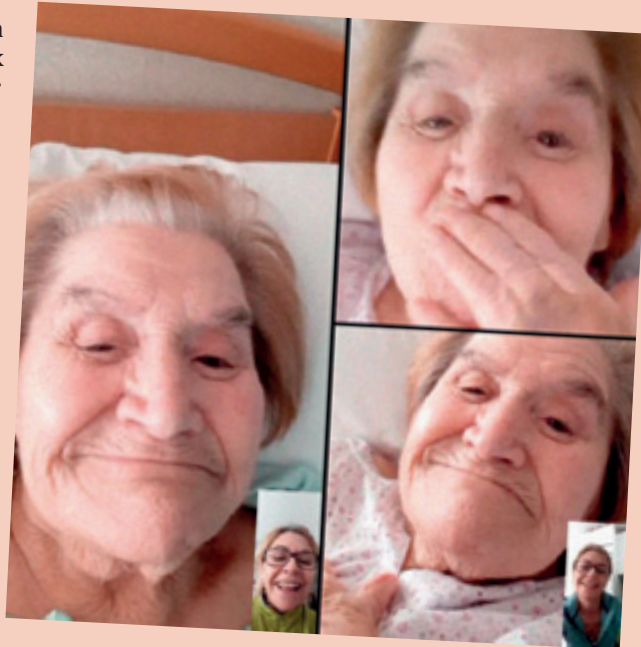
teko ama bisitatzen, alde egiten ari zela, nik ikusten nuela. Berak ezetz, egoera horretan egoiliar asko zeudela. Egonkor zegoe-la, alegia, bizi-konstanteak ondo zeuzkala. Nik esan nion, 'baina hau eskatu dizut uztailen edo maiatzean? Orain eskatu dizut! Ez duzu ikusten zein egoeratan dagoen?'. Eta berak: 'Egoera horretan sei hilabetez egon daitetzeke'. Foru Aldundiaren buletin ofizialak dio momentu horietan bisitak erraztu behar direla, baina hitzak dira, ez dute betetzen.

Mediku batek esaten badizu ez dagoela egoera horretan, zuk ezin duzu ezer egin. Nik aste horretan nahi nuena zen ama nirekin hiltzea, banekien hilko zela, baina ezin dira izan hain mediku txarrak begi bistakoa ez ikusteko, ez dira mediku txarrak.

Nire bi anaiak uztailaren 18tik ama ikusi gabe zeuden. Esan nien anaiek agur esan nahi ziotela amari, eta ezetz. Ostegunean, hil baino apur bat lehenago, 10:00etan deitu zidaten esateko anaiek joatea bazutela. Berak ikusi zuenean ama azken-azkenetan zegoela. Anaia bat egun horretan joango zen, beste anaia hurrengo egunean, eta ni 48 orduro, horixe esan zigun medikuak. Ostegunean joan zen anaia esan zidan amak ez ziola eskua estutzen, eta medikuak: 'Egonkor dago'. Bizi-konstanteak ondo izango zituen, baina hori begiratzeari ez da nahikoa. Amatatzen joan zen, kandela moduan. Ez dute inoiz onartuko itzaltzen ari zela. Ni ez naiz aditua, baina 30 urte daramatzat egoitza batean lan egiten, ez naiz medikua eta nire ama da, baina badakit zertaz hitz egiten ari naizen. Azken aurreko bisita ohean egin nion, logelara joaten utzi zidaten zeren ama altxatzeak ez zuen zentzurik. Esan nien gaia oso modu autoritarioan tratatzen zutela, eta esan zidaten ez zutela horrela jokatzeko nire ama zelako, denengatik egin behar zela. Zuzenean logelara sartzea eskatzen nuen, nahi izanez gero beraiek erabiltzen dituzten babes arropak jantzita!

BIZKAIKO FORU ALDUNDIAREN ERANTZUNA

Pandemia hasi zenetik ez dakit zenbat eskutitz idatzi nituen Diputaziora, azken irailaren 3an, ama hil bezperan. Abuztuaren 21eko buletin ofizialean

“Lehendakariak COVID-19arekin hildakoei omenaldia egin zien. COVID-19arekin hildakoak? Eta penaz hil direnekin ez zara gogoratzen?”

jartzen zuenagatik idatzi nuen, lehen azaldu dizudan horregatik, alegia, egoiliarra azkenetan dagoenean mediku taldeak erraztu behar duela senideak gerturatzea. Eskutitzean esaten nien hiru anai-arrebok ikusi nahi genuela, oso egoera ahulean zegoelako. Izan ere, azken bisitak nik egin nituen pertsona bera joatea eskatzen zutelako. Hirurok eta sarriago joatea eskatu nuen, berandu baino lehen. Hurrengo egunean erantzun zidaten. Erantzuna harrigarria da! Erantzunean zioen Barakaldon egoera epidemiologiko oso txarra zegoela eta bost egunean behingo bisitak izaten jarraituko genuela, eta bisitetara

beti pertsona bera joango zela. Ulertu zuten nire eskaera? Ez zuten irakurri? Edo erantzunetarako formatu itxi bat dute, eta kito?

HURBILTASUN ESKE

Neurri zorrotzegiak zituzten uda aurretik eta neurri zorrotzegiak ezarri dituzte gure amaren azkenetan. Badakit ez dela erraza, baina malguagoak izan behar dute. Maskara, ados, eta nahi baduzu langileek jantzten duten arropa jarriko dut, baina utzi hurbil egoten. Babesa bai, baina hurbiltasuna ere bai. Iku-si dute egoiliar batzuk joan direla eta ez COVID-19agatik, baizik eta beste arrazoi batzuegatik; jateari utzi diote, triste daude, hori dena badakite baina ez dute erremediorik jartzen. Egoiliarrek COVID-19agatik ez hiltzea, hori da zaindu nahi duten gauza bakarra.

Senideak izurridunak bezala tratatzen gaituzte, eta aldiz, langileak gu baino askoz hurbilago daude egunero. Ez dira haien senideak, gu gara haien senideak. Zuek zaintzen duzue, baina nik nahi diot eman maitasun apur bat. Senide askoren sentsazioa da berriro ez garela egongo haien ondoan musu bat ematen, besarkada bat ematen.

Lehendakariak COVID-19arekin hildakoei omenaldia egin zien. COVIDarekin hildakoak? Eta penaz hil direnetaz ez zara gogoratzen?

AMAREN ESKUBIDEAK

Senidearekiko dena galtzen duzula sentitzen duzu. Nire eskubideak baino, berak bereak galdu dituela esango nuke. Egoiliarrei ez diete ezer galdetzen. Galdetuko baliote batek baino gehiagok esango luke 'ze COVID-19 eta ze demontre! Gosea, gerra, gerraondorena, tuberkulosia... denetarik bizi izan dut eta zer arraio, nik nire alabarekin egon nahi dut!'.

LASAITUA

Lasai sentitzen naiz, ama ez delako sufritzen ari. Azken hilabeteetan ez zen sufritzen ari, baina puskatuta zegoen, hala-ko zer bait esango balu moduan: 'Berdin zait, ez dut gehiago jarraitu nahi' edo 'oso nagusia naiz eta orain ez daukat lehen neukan pizgarrik'. Oso alaia zen. Orain aske da".